

kötetét mielőbb ki kéne adnunk — nem nagyon vonzódatott a müncheni folyóirathoz, ha 1969—1980-ig csupán 4 költeménnyel tisztelte meg; viszont a megtévesztő című *Gyermekvers* (1970/3) döbbenetes erővel szól egy bizarr helyzetről: Torontóban egy patkány miként rágta le a magára hagyott két hónapos csecsemő orrát, fülét.

A nagy, gyakran ciklusnyi vagy kötetnyi vers mindig különös jelentőséggel bír, hiszen nemcsak a folyamat egy-egy részét adja, hanem egymaga is kerek egész. A már említett Bakucz-, Kemenes Géfin-, Makkai-költemények mellett —, hogy Márai *Halotti beszédjéről* ne is szóljak — föltétlen említésre méltó Siklós István 56-os poémája, a *csöndErdeje előtt* (1981/2), a korán elköltözött Zend Róbert 5 verse (köztük olyanok, mint a *Bérház*, az *Egy mondat a végtelenről* — 1980/3), Major-Zala Lajos Erdély-ciklusa (*Kishúgom II.* — 1980/1) és azok a költemények, amelyek egy-egy pályán belül is — esztétikai megformáltságuknál, dokumentumhitelességű (történelmi) érzésviláguknál fogva — szót érdemelnek (Csiky Ágnes Mária; *Út* — 1971/1; Máté Imre: *Nagy Imre* — 1958/1). S egy bővebb szemlével talán ez a sor is folytatható. Nem szóltunk még a fiatalokról, hiszen kialakulatlan vagy csak részben kialakult lírájuk aligha alkalmas arra, hogy összemérjük idősebb, sokkötetes kor- és pályatársaik költészetével. Az megint csak külön vizsgálódás tárgya lenne, hogy — az okokat is kutatva — a szomszéd országok magyar költői miért nincsenek jelen az Új Látóhatárban akkor (Fülöp Gábor, Veress Gerson, Balla Zsófia szerepeltetése csak udvarias gesztusnak hat), amikor a róluk szóló kritika, recenzió értéként könyveli el munkásságukat.

Az Új Látóhatár, jóllehet, 40 éves munkálkodása utáni megszűnéséről rémhírek szállingóznak, *eleven, élő szervezet*: olyan folyóirat, melynek működésére nem csupán a nyugati magyarság lehet büszke, de az egyetemes magyar irodalom is.

Vallomások az Új Látóhatárról

ÖSSZEÁLLÍTOTTA: SZAKOLCZAY LAJOS

BARÁNSZKY LÁSZLÓ

Az első lépés...

Nagyjából már otthon tudtam róla, tudtam, hogy van a Válasznak valamilyen külföldi folytatása, egy folyóirat, a Látóhatár (később „Új Látóhatár”), és amikor befutottunk (New Yorkba), rögtön már a címlapjáról leolvasható volt az egyetemes magyar kultúrát átölelő volta: az 1957. január—áprilisi (VII. évf. 1—2. szám, 80 old.) kettős számban Pálóczy Horváth György ír börtön-tapasztalatairól, Gömöri György egy időmértékes versét közli, Faludy György

két versét (az egyik egy recski mű), Fenyő Miksa, a Nyugat egyik volt szerkesztője és szürke eminenciása ír cikket Forradalom után címmel, Molnár József a „reakciós emigrációt” (többek között az aulikusokat) tépázza, Borbándi pedig a szocializmus magyarországi helyzetét méri fel, Cs. Szabó fogad bennünket, a hozzá elérkező borzas huszonéveseket, szépen, egy nagyon is tanult és tanulságos dolgozatban. Máté Imre sámánisztikus megnyilatkozásai, oldalszám. A folyóirat egy külön rovatában elhunyt munkatársát, Jászi Oszkárt, a neves Oberlin College volt professzorát búcsúztatja, és közli Jászi egy visszaemlékezését is, az indulásról.

New York-i magyar kultúrsokkunk 80 centbe került (a melléklettel együtt), és miután akkor dolláros órabérrel (a minimum) dolgoztam az Institute of Fine Arts (New York University) — röviden csak az „Institute” — könyvtárában és diakönyvtárában, és hetente majd harminc órát, ez a folyóiratot könnyen elérhetővé tette. Meg is vettem rögtön, és magammal is cipeltem vándorlásaimon keresztül (New York—Berkeley—New York—Firenze—New York—Santa Barbara—New York), társaival, mindenhová.

De akkor ott helyben, Istenem, egy irodalmi folyóirat, melybe Jékely és Bibó is publikálhatott volna, és így hát, gondoltam, kissé szerénytelenül, hogy majd én is. Erre sor is került, ha nem is rögtön.

Közöltem akkor én már magyar nyelvű folyóiratban irodalmi igényű dolgot, nevezetesen egy beszámolót a pécsi festők működéséről a Dunántúlbán (1956), de verset még nem; nem is nagyon mutogattam őket, mert hogy Weöresen és Kassákon nevelt irányom nemigen illett bele az akkori kritikai kategóriarendszerbe, most is alig. De hogy New Yorkban tevékenykedett Kovács Imre mellett Juhász Vilmos is, a Vigilia egykori szerkesztője, Pilinszky jambusainak mentora (röviden: Földreszállt Vilike), így irodalmi indulásunk itt, kinn, extra hungariam (ha lehet ilyesméről szó egyáltalán) biztosítva volt, és 1959-ben három versem is megjelent az Új Látóhatárban, mert akkorra már a folyóirat kettészakadt. Korai versek voltak ezek, a negyvenes évek végén írtam őket, igaz, későbbi gyűjteményeimben is szerepelnek, helyenként kicselezve a recenzorok stílkronológiai manővereit. Megjelenésemet apám levélben nyugtázta, gratulált hozzá, a versekhez is, és ahhoz is, hogy ilyen rangos folyóiratban jelentek meg. Innen tudta meg, hogy nem hagytam abba irodalmi tevékenységemet, sőt. Hogy jutott el hozzá a lap, nem tudom, de eljutott, és híd volt, váratlan híd közöttünk.

A művészet területén a legnehezebb lépés az első lépés, és minden utána következő lépés már csak egyre nehezebb. Ez a mondat a szigorú — sőt az engedékenyebb — logika szabályai szerint is helytelen, de mint az ahogy annyi más mondat esetében is lenni szokott: igaz. Így volt ez velem, hiába jelent meg három versem az Új Látóhatárban, hiába díjazta költői tevékenységemet valami hevenyészett díjjal Márai Sándor, az ember valami jobbra vágyik, mint ahogy azt a költő írja valahol Petri székeiről. Én egyelőre olvastam: Derrida, Lacan, Foucault, Olson, Duncan, Deguy, Miller, Teilhard, Ashbery (sok ashbery) Borroughs / william s / földalatti (a földalattin, a subway-n olvastam) olvasmányaim voltak. Mikor Borbándi Gyula, a folyóirat szerkesztője megjelent itt New Yorkban valamilyen száműzetéséből kifolyólag, én már éppen Berkeleybe voltam menendő tanítani. És pont, sikerélményemet cáfolva, valamilyen kamaszkorból átmentett krízis csúcán tetőztem, fel voltam háborodva, hogy a világ nem az a baráti szalonasztás Illyésék mellett, Tihanyban, a Kopaszon, Veres Péter, Gáborjáni Szabó Kálmán, Szabó Lőrinc & Klára & Kisklára, Illyé-

sék társaságában, ahová az este végén, amikor már ügyel-bajjal megtanítottak, hogy kell a zsírt a kenyérre csöpögtetni, hogy semmi se vesszen el, befut Eluard is. Később is közöltem, és nem is jelentéktelen anyagot, verset is, prózát is a folyóiratban, melynek ezt a szalonnasütést kellett pótolnia. Még mindig, hogy lehet ez, orromban a füstje.

CSIKY ÁGNES MÁRIA

Járóiskola

Írói fennállásom történetesen egybeesik a Látóhatár/Új Látóhatár fennállásával; irodalmi bölcsőhelyem azonban a Párizsban megjelenő *Ahogy Lehet* volt, „a menekült magyar ifjúság lapja”, ahogyan kezdetben nevezte magát, az emigrációban indulók járóiskolája. Nem valami megfontolás alapján startoltam itt; a véletlenen múltott, hogy az ő címük került a kezembe. Az ötvenes években még messze tartottunk attól az ideális állapottól, ami a mai diaszpóra-irodalomra jellemző: az egyes lapoknak megvolt a saját írógárdájuk, a munkatársaknak fejébe verték, hogy a konkurens lapra sandán illik nézni.

A magam részéről soha nem sikerült szigorúan igazodnom ehhez az íratlan törvényhez. Hosszú internátusi pályafutásom alatt belém idegződött a klikk-rendszertől való irtózás. De meg a Látóhatár (akkor még ezzel a címmel jelent meg) túl sok olyan szöveget közölt, amiről kénytelen voltam megállapítani, hogy szívesen olvasom, beismerni, hogy tetszik, sőt néha egyenesen fellelkesít. Itt publikáltak a mesterség beavatottjai, akiktől tanulni lehetett — kellett is — a teljes irodalmi magányban indulónak. Cs. Szabó esszéire, Fenyő Miksa „mézesajkú” visszaemlékezéseire gondolok elsősorban. Egy további bökkenő volt, hogy a Látóhatárt csak hébe-hóba olvasó magyar minduntalan azon vette észre magát, nincs kellőképpen informálva, nem képes részt venni a találkozókon-tanulmányi heteken folyó vitákban. Valamennyire jólétesültnek illett tudni, mi áll a folyóirat legújabb számában. Így léptem be az előfizetők sorába. Valamirevaló szépírónak illett megjelenni a Látóhatár/Új Látóhatár lapján; így léptem — a járóiskola elvégzése után — a szerzőkébe.

Az írói megszállottság önmagában még nem teremthet élő irodalmat, ha nem nyit tért neki a szerkesztők áldozatvállalása. Az az érzésem, ők a nyugati diaszpóra-irodalom igazi hősei. Kétszeresen mostoha körülmények — szerzői rigolyák, olvasói érzékenységek, előfizetői slendriánságok — kereszttüzeiben végzik második műszakban önként felvállalt munkájukat, tartják a frontot, a nívót — és mibennünk a lelket.

„Pedig érdekelt volna...”

Budapest, 1989. augusztus 4-én

Kedves Barátom!

Arra kérsz leveledben, hogy az *Új Látóhatár* negyvenéves jubileumára írnam meg, méghozzá „vallomásszerűen”, hogy mit jelentett és mit jelent nekem a müncheni folyóirat léte?